

PODEŽELJE SVEČINSKIH GORIC – NEKAJ ZNAČILNOSTI

Vladimir Drozg

dr., profesor geografije in zgodovine, izredni profesor
Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru
Koroška cesta 160, SI – 2000 Maribor, Slovenija
e-mail: vlado.drozg@um.si

Špela Flegar

študentka geografije
Ledavska ulica 32, Černelavci, 9000 Murska Sobota, Slovenija
e-mail: spela.flegar@gmail.com

Mateja Horvat

študentka geografije
Majeričeva 12, 2000 Maribor, Slovenija
e-mail: mateja.horvat2@student.um.si

Sašo Maček

študent geografije
Gradišče 12, 9251 Tišina, Slovenija
e-mail: saso.macek@gmail.com

Aljoša Nerat

študent geografije
Greenwiška 10a, 2000 Maribor, Slovenija
e-mail: aljosa.nerat@gmail.com

Nina Petrovič

študentka geografije
Prvenci 16, 2281 Markovci, Slovenija
e-mail: nincie.petrovic@gmail.com

Tanja Vajs

študentka geografije
Ptujška Cesta 46 b, 9250 Gornja Radgona, Slovenija
e-mail: vajs.tanja@gmail.com

UDK: 911.53:711.436

COBISS: 1.01

Izvleček

Podeželje Svečinskih goric – nekaj značilnosti

V prispevku so prikazane nekatere značilnosti Svečinskih goric, ki kažejo regionalno strukturo območja. Prikazana je ogroženost z naravnimi nesrečami, socialno ekonomske razmere, spreminjanje kulturne pokrajine, gospodarske dejavnosti na območju, kakovost bivalnega okolja ter posledice obmejnosti. Današnje podeželje je preplet agrarnega in urbanega. Koncentracija enih in drugih značilnosti je element členjenosti območja. V vzhodnem in jugovzhodnem delu Svečinskih goric urbani elementi prevladujejo nad agrarnimi, na severnem in zahodnem delu pa je izrazitejša agrarna pokrajina.

Gljučne besede

podeželje, regionalna geografija, Svečinske gorice, Slovenija

Abstract

Rural area of Svečinske gorice – some characteristics

The purpose of this text is the geographical representation of Svečinske gorice hills, which is based on the current and new contents of the landscape. We selected six thematic sections: natural disasters in the area, socio demographic characteristics of population, changes in cultural landscape, economic structure of the area, quality of living environment and phenomenon of nearby border. The hills of Svečinske gorice are a mix of agrarian and urban. The concentration of both features is the element of the regional differentiation. In eastern and south-eastern part of Svečinske gorice, urban elements dominate over agrarian, while in the northern and western part, the more pronounced is the agrarian landscape.

Keywords

Rural area, regional geography, Svečinske gorice, Slovenija

1. Uvod

Marijan M. Klemenčič je današnje podeželje označil kot »hibridni prostor, kot območje različnih bitnosti, ki sobivajo na skupnem prostoru, ene so ostanki nekdanjih agrarnih struktur, druge so proizvod urbano industrijskega obdobja.« (Klemenčič 2006, 162). Zapis na jedrnat način ponazarja ključne značilnosti današnjega podeželja; to je območje, ki je diferencirano, funkcijsko in socialno heterogeno, kjer se srečujejo agrarne in urbane strukture, kjer se pojavljajo številne neagrarne dejavnosti, ki jih doslej na podeželju ni bilo. Ruralnost je le še bled ostanek preteklosti.

Regionalno geografski prikaz Svečinskih goric je rezultat seminarskega dela študentov. Izdelati smo želeli regionalni prikaz, ki bo slonel na aktualnih vsebinah in novih vidikih pokrajine. Obdelali smo teme, za katere smo presodili, da ponazarjajo ekonomske, socialne, ekološke in kulturne razmere na območju; izhajali smo iz pokrajine, ne teoretičnih premis in paradigem. Območje, ki smo ga obdelovali sovпада z mejami občine Kungota. Gre za zahodni del Slovenskih goric, med vodotokoma Pesnica in Dobrenjski potok ter državno mejo z Republiko Avstrijo. Izbor tem odpira vprašanje regionalno geografskega prikaza pokrajine. Nekdanji sistematski prikaz, imenovan tudi Hettnerjeva shema, je sicer vedno aktualen, a ker ne premoremo novejših podatkov od teh, ki so že bili objavljeni (Šilih 1980, Slovenija, pokrajina in ljudje 1998), smo tak pristop opustili. Ocenili smo, da je primerneje prikazati ključne pokrajinske lastnosti obravnavanega območja, kar je pogost pristop v sodobni regionalni geografiji. Metodološko in vsebinsko vprašanje, kako določiti ključne lastnosti območja ostaja neodgovorjeno. Argument, da je razumevanje pokrajine subjektivno, zaradi česar je relevantnih geografskih prikazov več, ni en sam, se zdi povsem zadosten. Ocenjujemo, da bi bilo primerno obdelati še kak vidik, na primer nastajanje »idiličnega podeželja«, akterje, ki ustvarjajo podeželje, spreminjanje poselitvenih razmer ter prostorsko diferenciranost Svečinskih goric ali tako imenovano regionalizacijo.

Večino podatkov za regionalno geografski oris smo pridobili iz različnih podatkovnih baz, ki so dostopne na spletu. Drugi vir podatkov so bili razgovori z domačini; opravili smo več poglobljenih intervjujev z nosilci gospodarskih dejavnosti, vinogradniki, občinskimi uradniki ter prebivalci. Tretji vir podatkov so bili ogledi na terenu; opazovanje je še vedno nenadomestljiva metoda vpogleda v pokrajino.

2. Ogroženost z naravnimi nesrečami

Ogroženost območja zaradi naravnih nesreč je vsled klimatskih sprememb in sprememb v okolju vse pomembnejša regionalna prvina. Na območju Svečinskih goric se pojavlja več vrst naravne ogroženosti, in sicer: ogroženost zaradi poplav, plazov, suše in toče.

Zaradi posebne litološke sestave dna dolin je poplavna ogroženost zelo velika. Dolina Pesnice je potencialno poplavno območje zaradi nepropustnih tal, visokega odtočnega količnika na okoliških pobočjih ter razmeroma plitve struge. Poplavna ogroženost je vzdolž celotnega toka reke, skoraj od izvira oziroma od Glavčnice, prvega večjega pritoka, nizvodno. Podobno velja za dolino Plačkega potoka. Ker je v Pesniški dolini poseljenost gosta, je ogroženost zaradi poplav toliko večja grožnja. Nevarnost razlitja Pesnice zaradi visokega vodostaja je zaradi regulacije struge sicer majhna, a ogroženost zaradi dviga talne vode in mokrotnih tal ostaja enako velika.

Iz Slike 3 je razvidno, da na območju Pesniške doline prihaja do nasprotujočih si teženj po širjenju stavbnih zemljišč in varovalnih ukrepih zaradi potencialne nevarnosti poplavne ogroženosti. Obrtno proizvodna cona v naselju Zgornja Kungota leži na poplavno ogroženem območju, pri položaju stanovanjskih hiš pa je nevarnost poplav bolj upoštevana. Številne stanovanjske hiše so postavljene na dvignjenem robu doline ali na slemenih, veliko preveč pa jih je na poplavnem območju.

V Svečinskih goricah se zaradi litološke sestave pogosto pojavljajo plazovi, na območju velja srednja možnost pojavljanja plazov (Medmrežje 2, 12). Večina plazov se pojavlja v bližini novogradenj, novih cest v pobočju, na območjih, kjer je bila odstranjena vegetacija (recimo gozd ali vinograd) ali na opuščenih kmetijskih zemljiščih. Največ plazov je antropogenega izvora. Zaradi razpršene poselitve, ki se je zelo razširila med leti 1970 in 2000, je zelo verjetno, da se bo število zemeljskih plazov in s tem povezana škoda in ogroženost ljudi, še povečala. Tudi za to naravno ujmo velja podobno kot za izpostavljenost poplavam – neupoštevanje naravnih omejitev in prekomerno poseganje v naravno okolje sta vzrok ogroženosti imetja ljudi in skupnosti. Plazovi sicer niso veliki, večinoma drsi le manjši del pobočja, ki ogroža hišo ali dve ali lokalno cesto. Vendar je število plazov veliko, še posebej veliko smo jih evidentiral v zahodnem delu gričevja, kjer so nakloni pobočij večji.

Slika 1: Zemeljski plaz se je sprožil, ker je bila na pobočju za hišama odstranjena vegetacija, ki je zadrževala zemljino.

Avtor fotografije: Aljoša Nerat, maj 2018.

Med naravnimi nesrečami, ki ogrožajo ljudi in pokrajino so tudi vremenske ujme – nalivi s točo in suše. Oboje je najverjetneje posledica klimatskih sprememb, ki smo jim priča v zadnjih desetletjih. Območje občine Kungota sicer sodi v kategorijo, kjer je tveganje zaradi suše majhno. Podatki kažejo, da se število dni brez dežja povečuje (velja sicer za meteorološko postajo Šentilj v Slovenskih goricah). Poleti 2013 je bila zaradi suše škoda v kmetijstvu še posebej velika. Zajela je približno 780 ha kmetijskih zemljišč, ocenjena pa je bila na 323.000 eur (Medmrežje 4, 22).

Preglednica 1: Število dni brez padavin na meteorološki postaji Šentilj v Slovenskih goricah v letih 2010 – 2015.

leto	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
število dni brez padavin	228	276	256	233	208	260	239

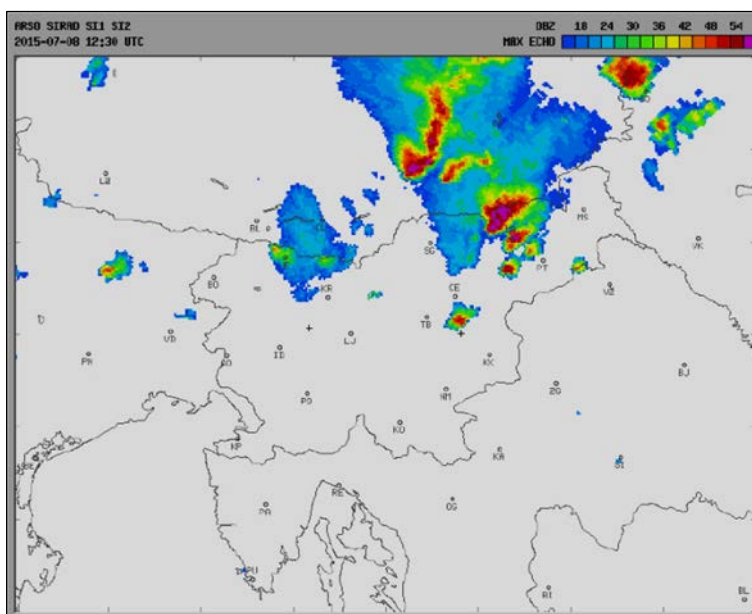
Vir: Medmrežje 6.

Hkrati s večanjem števila dni brez padavin se povečuje število dni z obilnimi padavinami. Iz Preglednice 2 je razvidno, da se število dni z obilnejšimi padavinami po letu 2010 povečuje. Območje je tudi izpostavljeno pogostim nalivom s točo. Na Sliki 2 je vidna nevihtna celica nad Svečinskimi goricami, ki je poleti leta 2015 povzročila ogromno škodo na kmetijskih površinah, še posebej v intenzivnih nasadih.

Preglednica 2: Letna količina padavin na meteorološki postaji Šentilj v Slovenskih goricah v letih 2010 – 2016 ter število dni s padavinami nad 10 in 20 mm.

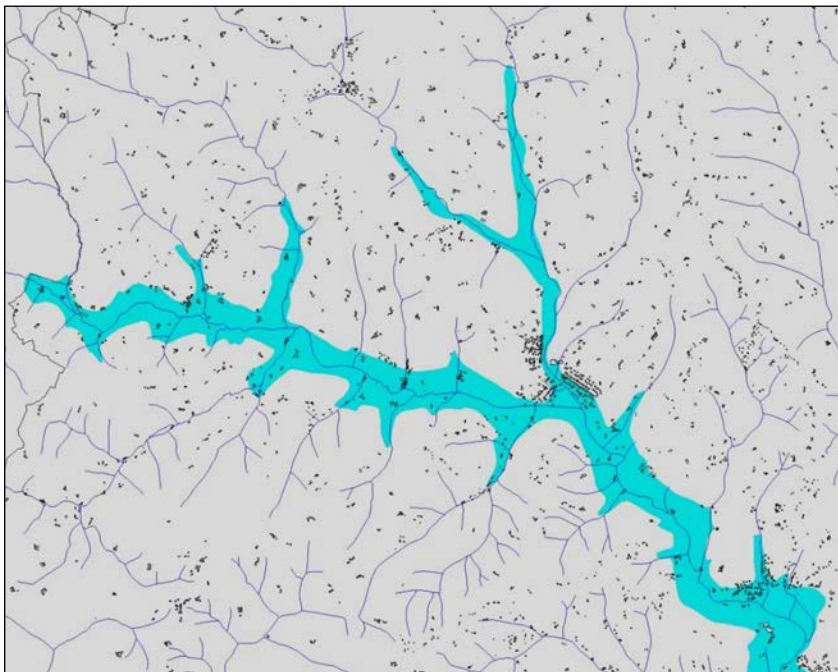
leto	letna količina padavin [mm]	Št. dni s padavinami >10 mm	Št. dni s padavinami >20 mm
2010	1007,5	33	13
2011	767,2	24	12
2012	1012,8	29	13
2013	1127,6	44	16
2014	1273,8	36	16
2015	884,1	30	14
2016	1052,5	37	15

Vir: Medmrežje 6.

Slika 2: Radarska slika padavin dne 8. 7. 2015, ko je nad območjem Svečinskih goric nastalo neurje s točo.

Vir: Medmrežje 8.

Slika 3: Območje poplavljanja Pesnice in Plačnega potoka.

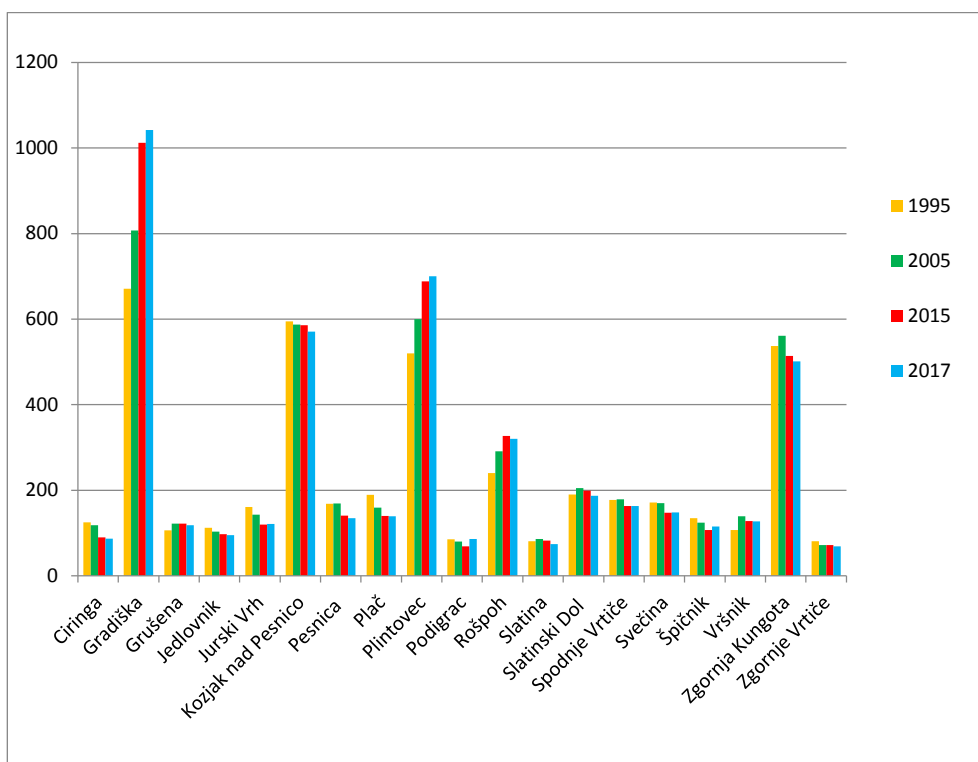
Vir: Medmrežje 1, 8.

3. Demografske razmere

V občini Kungota, ki sovпада z območjem Svečinskih goric, živi okoli 4700 prebivalcev. Zadnja leta se število ne spreminja veliko, potem ko je okoli leta 2008 število prebivalcev naraslo iz 4300 na 4700 prebivalcev. Demografska rast po letu 2000 je bila v veliki meri posledica priselitvev. Območje je namreč del obmestja, kamor se ljudje priseljujejo iz Maribora. Vendar priselitve niso niti zelo obsežne, niti stalne. Migracijski prirast je bil v letu 2005 pozitiven, čez deset let pa v enakem obsegu negativen (+/- 43 oseb). V naseljih, ki so bližje Mariboru je demografska rast pozitivna, v ostalih naseljih pa se število prebivalcev zmanjšuje ali stagnira. Število prebivalcev se povečuje v dveh lokalnih središčih - Zgornja Kungota in Gradiška ter bližnjih naseljih (Plintovec, Rošpoh) ob čemer nastaja nova razmestitev prebivalcev in nova regionalna struktura območja - koncentracija v lokalnih središčih in JV delu občine, v ostalih naseljih pa je demografski razvoj veliko manj intenziven. Stagnacija prebivalstva v negativni smeri najboljše ponazarja razvoj prebivalstva v Svečinskih goricah. Kljub priselitvam je staranje prebivalstva izstopajoč proces. Indeks staranja je znašal leta 1995 64,6, leta 2017 pa je narasel na 128.

Vendar takšne demografske razmere niso v ničemer posebne, če jih primerjamo z drugimi podeželskimi območji. Del od 50% aktivnega prebivalstva (vseh je okoli 1600; leta 2002 jih je bilo 1577; Medmrežje 5) se preživlja s kmetijstvom in dopolnilnimi dejavnostmi na kmetijah, večina pa je zaposlena v neagrarnih dejavnostih zunaj občine. V Kungoti namreč ni veliko delovnih mest, okoli 450 (podatek je za leto 2002, Medmrežje 5), približno 1100 prebivalcev pa odhaja na delo v bližnje kraje, večinoma v Maribor. Število čistih in mešanih kmečkih

gospodarstev se zmanjšuje; leta 2000 je bilo v občini 302 kmečkih gospodarstev, leta 2010 pa 284, od tega je 132 vinogradniških kmetij. Nasprotno pa se povečuje število poslovnih subjektov; leta 2008 jih je bilo 248, leta 2016 pa 338.

Slika 4: Gibanje števila prebivalcev po naseljih v občini Kungota med leti 1995 in 2017.

Vir: stat.si, obdelala: Nina Petrovič.

4. Spreminjanje kulturne pokrajine

Kulturna pokrajina je dinamična tvorba, saj se spreminja tako kot se spreminjajo dejavniki, ki jo vzpostavljajo. Prav zato spremembe v kulturni pokrajini pričajo o gospodarskih razmerah in usmerjenosti kmetijstva, pa tudi o družbenih vrednotah določenega časa. Spremembe kulturne pokrajine smo skušali spoznati s primerjavo rabe zemljišč med letoma 1824 in 2017. Analizirali smo dve katastrski občini, Slatinski Dol in Jurski Vrh ter pri tem ugotovili podobne spremembe v deležih posameznih oblik rabe zemljišč. V nadaljevanju prikazujemo značilnosti kulturne pokrajine Svečinskih goric ter spremembe v k.o. Jurski Vrh.

Pred 180 leti je bila kulturna pokrajina Svečinskih goric drugačna od današnje, čeprav se osnovni vzorec razporeditve kultur do danes ni spremenil. Očitno je kulturna pokrajina inerten pojav, ki se spreminja zelo postopoma. Osojna pobočja večinoma porašča gozd, dna dolin travniki in pašniki, strmi deli prisojnih pobočij so pod vinogradi, položnejši pa pod njivami in travniki. Na reliefni polici so postavljene kmetije, še pogosteje pa na slemenih. Podatki o površini posameznih zemljiških kategorij v k.o. Jurski Vrh pokažejo, da je največ zemljišč pod travniki (mokrotno

dno doline), sledijo njive (rob doline in vznožje gričevja), na tretjem mestu je gozd, ki pa se pojavlja v manjših zaplatah, ne na velikem sklenjenem območju, sledijo pa vinogradi. Kar štiri zemljiške kategorije zavzemajo vsaka po približno petino površja, kar govori o raznoliki rabi tal in zato pestri podobi pokrajine. Kot rečeno, razmere po skoraj 180 letih niso veliko drugačne: zmanjšal se je obseg njiv in vinogradov – čeprav se površina slednjih v zadnjih letih povečuje, povečala pa se je površina sadovnjakov, travnikov, gozda ter pozidanih zemljišč, pojavila so se zemljišča v zaraščanju, torej neobdelana kmetijska zemljišča, česar pred 180 leti ni bilo. Tam, kjer so v preteklosti bili vinogradi, so danes večinoma travniki, nekaj je sadovnjakov, nekaj zemljišč pa se zarašča. Območja nekdanjih njiv, ki so prav tako zavzemale velike površine, so danes večinoma travniki, današnji vinogradi pa so nastali na površinah, kjer so v 19. stoletju bile njive in vrtovi. Gozd se je razširil na vse površine, tako travnike, njive in vinograde. Večina sadovnjakov pa je nastala na zemljiščih, kjer so bili v preteklosti vinogradi in njive.

Spremembe kažejo po eni strani na ekstenzivnejše izkoriščanje kmetijskih zemljišč ter opuščanje obdelave, po drugi pa na intenzifikacijo (specializacijo) kmetijstva. To kaže povečevanje sadovnjakov in vinogradov, deloma tudi povečevanje travnikov, kar je povezano z intenzivno živinorejo.

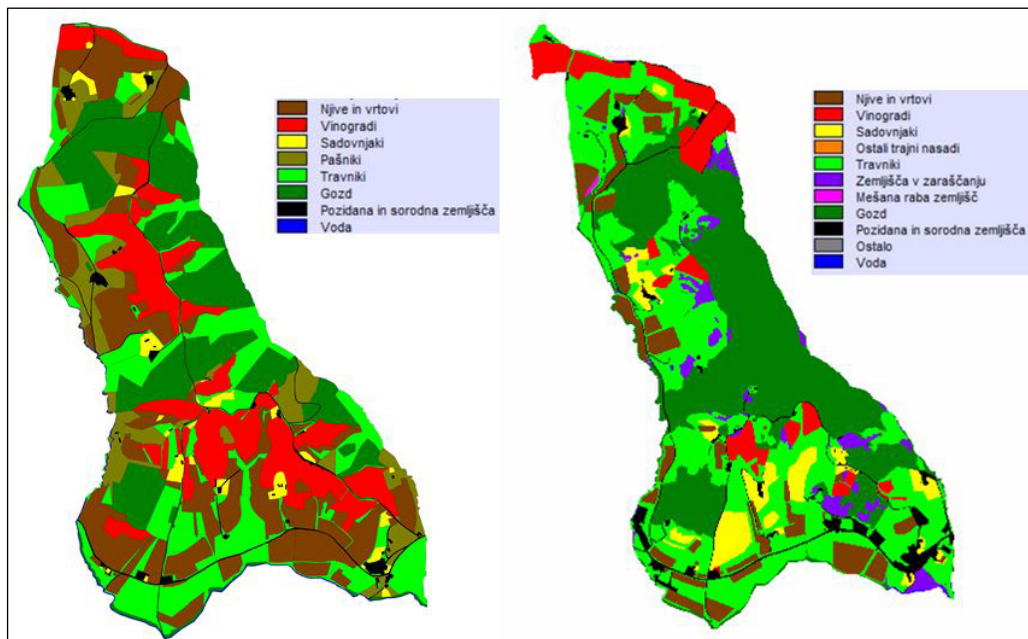
Izpostaviti je potrebno tudi povečevanje pozidanih zemljišč. Čeprav se je število prebivalcev v naselju Jurski Vrh med leti 1900 in 2002 zmanjšalo iz 208 na 136, se je delež pozidanih površin povečal, najbolj na račun (stanovanjskih in gospodarskih) objektov, pa tudi prometnic. Upoštevati je potrebno, da današnji kmečki dom tvori več objektov, ki so tudi večji, kot je to bilo v preteklosti. Poleg tega na številnih domačijah poleg stare kmečke hiše stoji še nova. Predvsem pa so se povečala lokalna središča. Ta so nekoč obsegala le objekte s centralnimi dejavnostmi, danes pa prevladujejo stanovanjske hiše. Lokalna središča so se iz oskrbnih središč preobrazila v stanovanjska naselja.

Preglednica 3: Spremembe zemljiških kategorij v katastrski občini Jurski Vrh med letoma 1824 in 2017.

Tipi rabe tal	Leto 1824		Leto 2017	
	Površina območja (ha)	Delež (%)	Površina območja (ha)	Delež (%)
Njive in vrtovi	46,6	24,4	19,0	9,3
Vinogradi	33,5	17,5	16,0	7,8
Sadovnjaki	4,6	2,4	11,9	5,8
Travniki	60,7	31,8	71,6	34,9
Zemljišča v zaraščanju	0,0	0,0	7,4	3,6
Mešana raba zemljišč	0,0	0,0	0,2	0,1
Gozd	39,8	20,8	69,3	33,7
Pozidana zemljišča	4,9	2,5	9,9	4,8
Vode	1,0	0,5	0,1	0,1
Skupaj	191,1	100,0	205,2	100,0

Vir: Medmrežje 9; Medmrežje 10; Špela Flegar, lastni izračuni 2018.

Enako kot spremembe v strukturi opazamo spremembe v pejsažu. Z mrežo pokriti intenzivni nasadi, vinogradi »na žici«, velike parcele zasajene z eno kulturo, velika gospodarska poslopja, številni novi stanovanjski objekti, nove dejavnosti v pokrajini (vadbeni center za jahanje in dresuro konj, ekološki otok za zbiranje odpadkov), kolesarske poti govorijo o novem življenju in novih gospodarski usmerjenosti območja.

Slika 4: Namenska raba zemljišč v katastrski občini Jurski Vrh leta 1824 (levo) in 2017 (desno).

Avtorica: Špela Flegar.

5. Gospodarske dejavnosti na območju

Najpomembnejša gospodarska dejavnost na območju Svečinskih gor, vsaj glede pejzaža pokrajine, je kmetijstvo, vse več pa je neagrarnih dejavnosti, s čemer se gospodarska odvisnost od sosednjih območij zmanjšuje. V občini je registriranih 367 poslovnih subjektov. Največ gospodarskih dejavnosti je v naseljih v južnem in osrednjem delu občine, kjer so dejavnosti tudi najbolj raznovrstne. V naseljih Gradiška (25%), Plintovec (16%), Zgornja Kungota (11%) in Kozjak nad Pesnico (10%) je registriranih največ gospodarskih subjektov, najmanj pa v naseljih Slatina (0,5%), Jedlovnik (0,5%), Podigrac (1%) in Pesnica (1%). Najbolj raznolika gospodarska sestava je v naselju Plintovec, v 10 naseljih pa je registriranih manj kot 10 gospodarskih subjektov. Najmočnejše so zastopane poslovne dejavnosti (26%), med katerimi je bilo največ samostojnih podjetnikov, ki se ukvarjajo z računovodstvom, zavarovalništvom in svetovanjem, kulturne dejavnosti (17%), med temi prevladujejo kulturna in športna društva, ter gradbeništvo (15%). Najmanj zastopane dejavnosti so iz področja zdravstva (1%), in javne uprave (1%), ki so le v naselju Plintovec, kjer se nahajata osnovna šola in občinska uprava občine Kungota. Kmetijstvo in dopolnilne dejavnosti na kmetijah prevladujejo v severnem in osrednjem delu občine, v južnem delu občine jih je manj. Nasprotno so poslovne dejavnosti skoncentrirane v južnem delu občine. Enako velja za proizvodne dejavnosti, prevoznništvo in kulturne dejavnosti. Najbolj enakomerno sta zastopani trgovska in gradbena dejavnost, ki sta v skoraj vseh naseljih, a je njihovo število večje v naseljih v južnem delu občine.

Slika 5: Pogled na Slatinski Dol okoli leta 1980 (zgoraj) in 2018 (spodaj). Razvidna je sprememba zemljiških kategorij, predvsem zmanjšanje vinogradov ter pojav zemljišč v zaraščanju.

Avtor fotografij: Vladimir Drozg, 1980 in 2018.

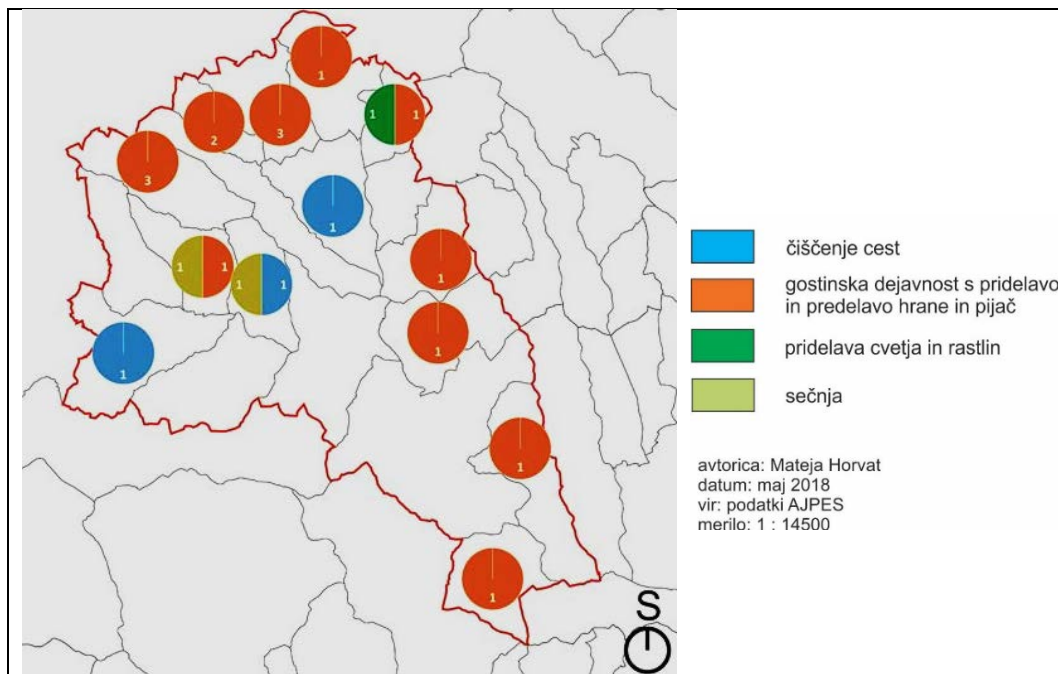
Gospodarski subjekti so majhni, povprečno število zaposlenih je 2,7 oseb, kar pomeni, da gre večinoma za družinska podjetja, nastanjena v sklopu stanovanjske hiše. Le v Zgornji Kungoti nastaja poslovno obrtna cona Plintovec, večji gospodarski obrat je še v kraju Kozjak nad Pesnico. Izpostaviti je potrebno še socialno dejavnost Sonček, rehabilitacijski center za otroke, ki deluje v Spodnjih Vrtičah. Dejavnost izkorišča bližino velikega mesta in naravno okolje podeželja. V gospodarski usmerjenosti na območju Svečinskih goric prevladujejo storitvene dejavnosti, ki so bolj povezane z urbanim okoljem, kot z naravnimi potenciali območja (vinogradništvo, turizem).

V občini je registriranih 27 kmetijskih gospodarskih subjektov, in sicer v 14 od 19 naselij. Največ jih je v severnem in zahodnem delu občine, najmanj pa v osrednjem in južnem. Čistih kmetij je 6 (22%), usmerjene so v vinogradništvo, sadjarstvo ter živinorejo. Gre za velike kmetije, ki obdelujejo do 7 ha vinogradov ali do 8 ha vinogradov ali do 15 ha travnikov in pašnikov. Del zemljišč imajo v najemu, saj je na območju vse več gospodinjstev, ki posedujejo zemljo, vendar je ne obdelajo, veliko zemljišč pa je v lasti Sklada kmetijskih zemljišč RS. Kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi je 21 (78%). Kmetije, na katerih so registrirane dopolnilne dejavnosti, se večinoma ukvarjajo z gostinskimi dejavnostmi, s pridelavo ter predelavo hrane in pijač (proizvodnjo mesa, predelavo sokov, pridelavo in predelavo sadja in zelenjave). Nekatere kmetije osnovno dejavnost dopolnjujejo s pridelavo cvetja in rastlin (5%), sečnjo (10%) in čiščenjem cest (14%). S sečnjo in čiščenjem cest se ukvarjajo pretežno kmetije v osrednjem in zahodnem delu občine, te dejavnosti so bile registrirane na kmetijah v naseljih Jedlovnik, Plač, Grušena in Pesnica, medtem ko so gostinske dejavnosti s pridelavo ter predelavo hrane in pijač močnejše zastopane na kmetijah v severnem delu občine, v naseljih Svečina, Slatina in Špičnik, v manjšem številu pa na vzhodu in jugu občine.

Slika 6: Kmečko gospodarstvo, usmerjeno v vinogradništvo in sadjarstvo. Sadovnjaki so pred točo zaščiteni z mrežo.

Avtor fotografije: Vladimir Drozg, avgust 2018.

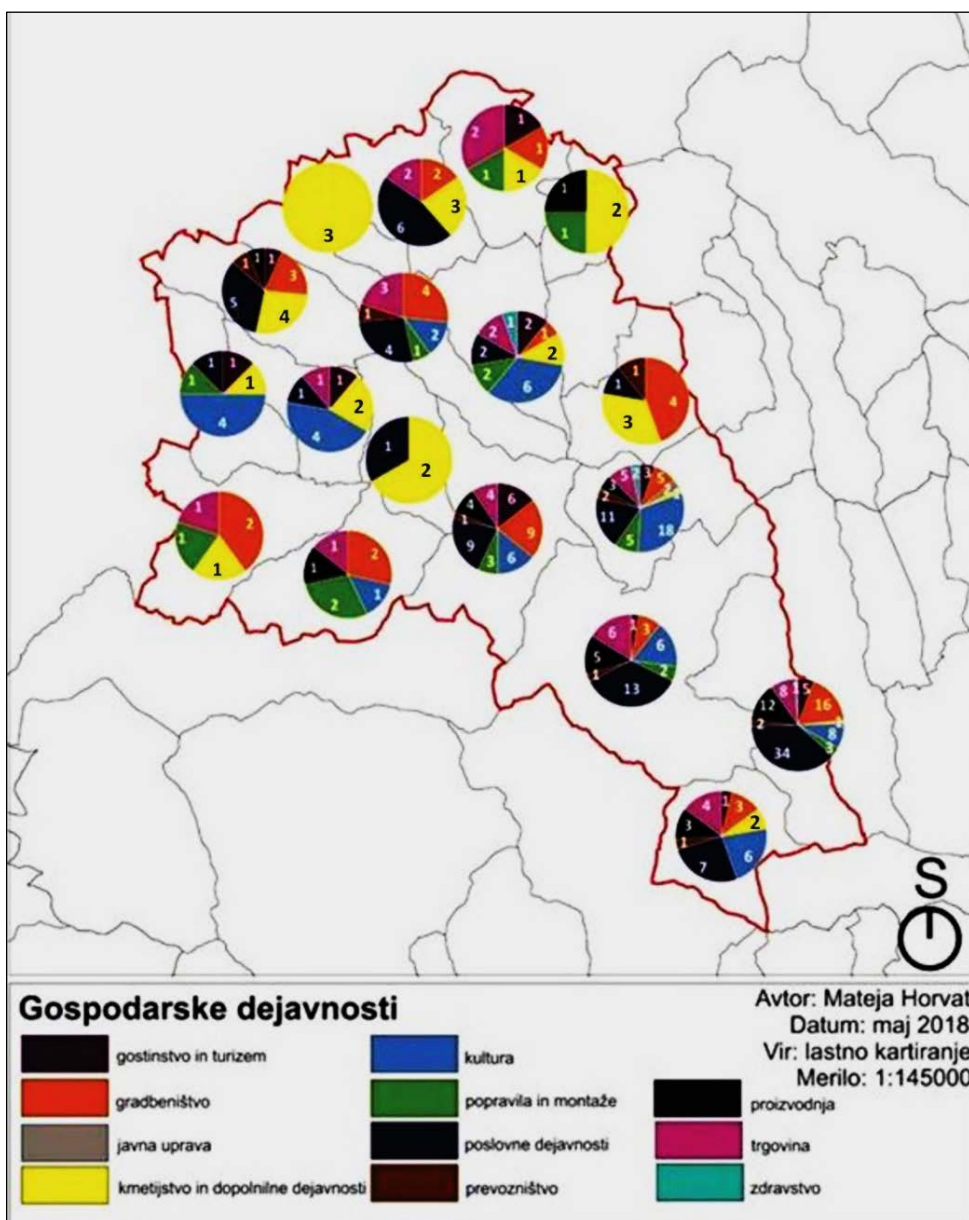

Slika 7: Dopolnilne dejavnosti na kmečkih gospodarstvih leta 2018.

Slika 8: Rehabilitacijski center Sonček v naselju Vrtiče. Nahaja se v idiličnem podeželju in v bližini večjega urbanega središča.

Vir: Medmrežje 12

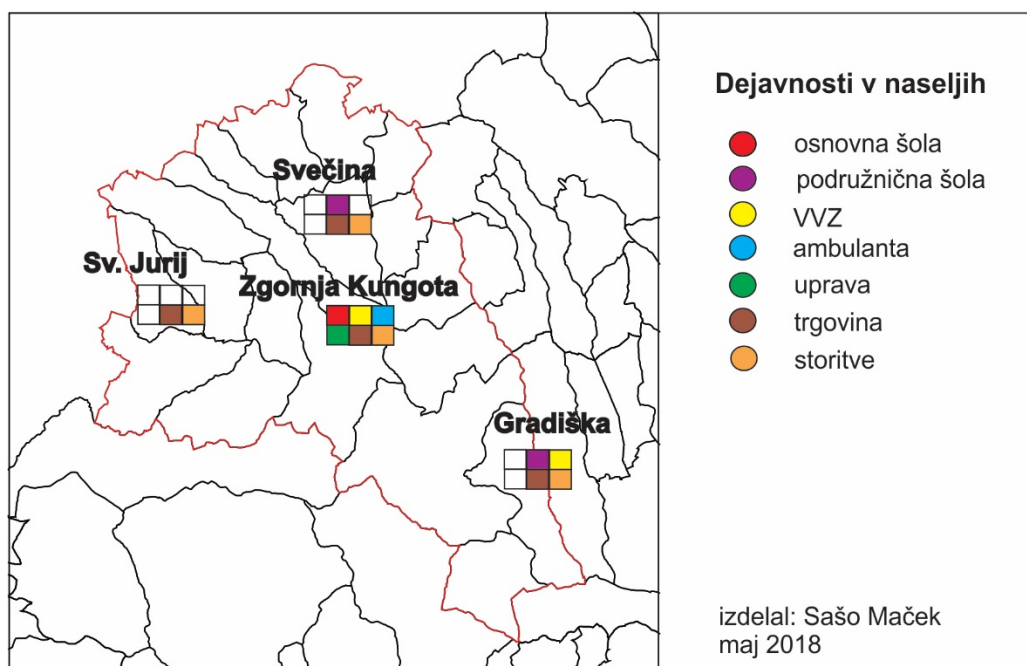

Slika 9: Vrsta in število gospodarskih dejavnosti v naseljih leta 2018.

6. Opremljenost bivalnega okolja

Kakovost bivalnega okolja presojamo glede na razpoložljivost in dostopnost do dejavnosti, ki so namenjene zadovoljevanju človekovih potreb. Takšno razumevanje tega pojma je sicer bolj relevantno v urbanih območjih kakor na podeželju, a izhajamo iz stališča, da ima večina prebivalcev na podeželju podobne potrebe kot prebivalci urbanih območij. Kar se opremljenosti z družbeno infrastrukturo tiče, je v naselju Zgornja Kungota osnovna šola, zdravstveni dom, ambulanta. V naselju

Gradiška je otroški vrtec in podružnična osnovna šola, v kraju Svečina pa podružnična osnovna šola. Trgovina je v Zgornji Kungoti, v Gradiški pa je mesnica. V Zgornji Kungoti, Svečini in Gradiški je še gostinski lokal, v Gradiški, Spodnjih Vrtičah, Svečini in Zgornji Kungoti pa rekreacijsko območje. Od leta 1980 se dejavnosti niso bistveno spremenile. Kot je razvidno iz Šilihove študije, je bil v Zgornji Kungoti žagarski obrat, mesar, ključavničar, frizer, česar danes več ni. V Svečini ne delujejo več kovač, trgovina in vinarsko sadjarska šola (Šilih 1980, 135-136). Kar velja izpostaviti niso dejavnosti, ki jih v naseljih več ni, temveč to, da ni novih dejavnosti, ki bi izboljšale bivalne razmere prebivalcev. Izjema so možnosti za rekreacijo, predvsem na račun kolesarskih in sprehajalnih poti, ki so del turistične ponudbe. Celotno območje je sicer pokrito s signalom GSM, vendar je v krajih v bližini meje in v posameznih globelih signal zelo šibek. Nekateri prebivalci ob meji uporabljajo poleg slovenskega še avstrijsko telekomunikacijsko omrežje.

Slika 10: Dejavnosti v naseljih v občini Kungota.

Dostopnost do dejavnosti je zaradi razpršene poselitve vsaj na polovici območja slaba, uporabniki storitev, ki živijo zunaj strnjenih naselij, so primorani uporabiti prevozno sredstvo za dostop do lokalnega središča, večinoma je to osebni avto. Zato smo izdelali analizo javnega potniškega prometa oziroma avtobusnih povezav z Mariborom. Izkazalo se je, da obstajajo tri avtobusne linije, in sicer proti Svetemu Juriju, Svečini in Plaču, vse pa potekajo skozi občinsko središče in drugo največje naselje, Gradiška. Avtobusi iz Svečinskih goric vozijo proti Mariboru 17-krat dnevno, približno v 60 minutnem intervalu, samo Svečina je z Mariborom povezana 11-krat dnevno. Na območju je 19 avtobusnih postajališč. Kljub temu veliko prebivalcev za prevoz do Maribora ali do občinskega središča uporablja osebno avto, saj dostopnost do postajališč zaradi razpršene poselitve in razgibanega reliefa za večino uporabnikov presega 10 min hoje.

Na območju Svečinskih goric lahko prebivalci zadovoljujejo samo nekatere osnovne potrebe, glede oskrbe, izobraževanja, kulture, zdravstva pa so povsem navezani na bližnja večja naselja in regionalno središče.

Slika 11: Pomembna gospodarska usmerjenost območja je turizem in s tem povezane turistične poti, prodaja na domu ter gostinska dejavnost in razvoj vinarstva.

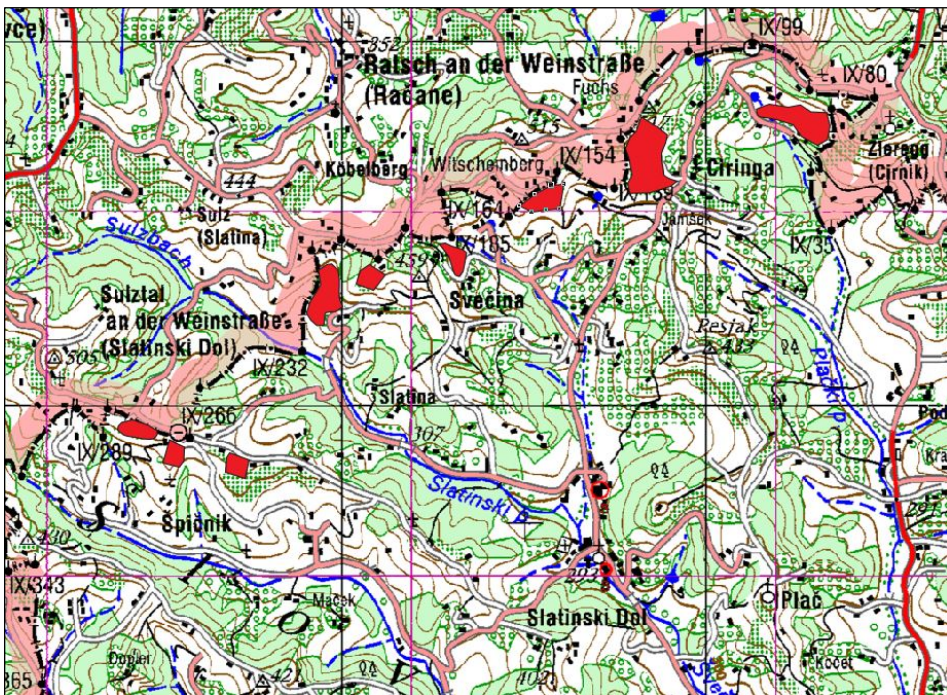
Avtor fotografije: Vladimir Drozg, avgust 2018.

7. Obmejnost

Območje Svečinskih goric je do leta 1918 pripadalo Avstro Ogrski monarhiji. Po nastanku države SHS oziroma Jugoslavije je državna meja prepolovila gospodarsko, prometno in kulturno enotno območje. Do danes se je režim na meji spremenil še dva krat. V obdobju socialističnega družbenega sistema je bila državna meja sicer zaprta, vendar je obstajalo veliko možnosti in načinov za čezmejno sodelovanje tako zasebnikov kot društev. Današnja meja z Republiko Avstrijo je odprta, brez mejnih prehodov. Po letu 1991 se ponovno vzpostavlja gospodarsko in kulturno sodelovanje med ljudmi na obeh straneh meje. Povezovalni člen je turizem in vinske ceste oziroma sprehajalne poti ter s tem povezana gostinska ponudba, pa tudi možnosti zaposlitve domačinov na avstrijski strani. Obmejno območje, ki je bilo štiri desetletja na robu gospodarskih območij, postaja del novo nastajajoče gospodarske regije ob avstrijsko slovenski vinski cesti. S tem je povezanih več vsebin: vinogradniške kmetije, ki kot dopolnilno dejavnost razvijajo gostinstvo in vinarstvo, sprehajalne in kolesarske poti po vinogradniški pokrajini, mimogrede, del obmejne sprehajalne poti je tudi nov razgledni stolp na Plaču, težnja po oblikovanju »idiličnega«
podeželja, ki se kaže v ohranjanju avtohtonega stavbarstva in kulturne dediščine (etnološki muzej v Svečini), prireditvah, ki obujajo kulturo območja (kmečki praznik v Svečini, blagoslov konj v Sv. Juriju), nova turistična ponudba

(ježa in konjereja), skupno oglaševanje v medijih in s tem ustvarjanje blagovne znamke »Svečinske gorice«. Po navedbah nosilcev dejavnosti na turističnih kmetijah, je med obiskovalci vsaj tretjina tujcev.

V preteklosti je bila obmejnost pojmovana kot pomemben dejavnik razvoja, vendar večinoma v negativnem smislu. Šilih navaja štiri vidike obmejnosti: demografske spremembe, opuščanje obdelave zemljišč, dvolastništvo ter sezonsko prekomejno zaposlovanje (Šilih 1980, 141). Če primerjamo demografske podatke obmejnih naselij z drugimi naselji lahko ugotovimo enake in enako intenzivne demografske procese. Povsod beležimo zmanjševanje števila prebivalstva, staranje ter dvig izobrazbene ravni. Majhna nihanja zagotovo niso povezana z bližino meje, menimo, da so bolj naključna. Tudi opuščanje obdelave zemljišč bi težko pripisali obmejnosti, temveč negativnim demografskim procesom ter ekonomskemu preslojevanju. Pomemben vidik obmejnosti je dvolastništvo tako Slovencev kot Avstrijcev. Po letu 1950 se je število slovenskih dvolastnikov zmanjševalo, po letu 2004 pa vse več vinogradov in zemljišč, ki so primerna za vinograde, prehaja v last avstrijskih vinogradnikov. S tem se zmanjšujejo možnosti za razvoj turizma na podeželju na eni strani meje, krepijo pa na drugi. Zagotovo so naselja na obmejnem območju (bila) prikrajšana za razvoj turizma in turistične infrastrukture, ki se je začel 20 let pozneje kot na drugi strani meje.

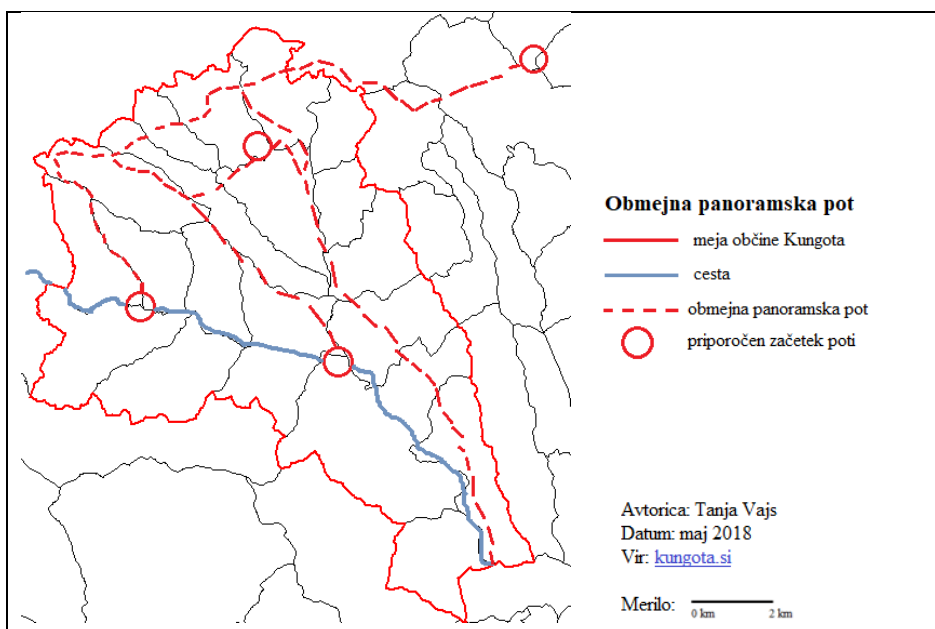

Slika 12: Zemljišča, ki so v preteklih desetih letih prešla v last avstrijskih državljanov.

Vir: lokalni informatorji, 2018.

Pomemben vidik obmejnosti, ki je povezan z odprtjem meje, so delovne migracije Slovencev v sosednjo Avstrijo. Natančnih podatkov o tem ni, ocenjujemo pa, da gre predvsem za sezonsko zaposlovanje v času najbolj intenzivnih del v vinogradih in

sadovnjakih ter v času vrhunca turistične sezone, ta pa je v septembru in oktobru. Okoli 70 prebivalcev odhaja na delo v sosednjo Avstrijo vsak dan - v dom starejših občanov v Ernovž ali k malim podjetnikom v obmejnih naseljih.

Slika 13: Sprehajalne poti in obmejna panoramska pot po Svečinskih goricah.
Vir: Medmrežje 11.

7. Zaključek

Svečinske gorice, nekoč pretežno agrarna pokrajina, so danes preplet agrarnega in urbanega. O družbenih spremembah velja, da se najprej spremenijo socialne razmere, nato gospodarske, sledijo pa morfološke. Socialno ekonomska transformacija prebivalstva se je pričela okoli leta 1960, po letu 1980, intenzivneje pa po letu 1991 se je pričela spreminjati gospodarska slika območja, v zgradbi in pejzažu pokrajine pa se še prepletajo agrarne in urbane podobe.

Svečinske gorice niso enovita pokrajina; v JV delu območja, ki je bližje Mariboru, je koncentracija prebivalcev večja, stanovanjska gradnja je intenzivnejša, prav tako je več neagrarnih, predvsem storitvenih dejavnosti. Zahodni in severni del Svečinskih goric je bolj agraren, vendar je kmetijstvo intenzivno, prevladuje vinogradništvo in sadjarstvo, kmečka gospodarstva se ukvarjajo še z dopolnilnimi dejavnostmi, predvsem takšnimi, ki so namenjene turizmu. Takšne razmere so na območju ob slovensko avstrijski meji. V osrednjem delu Svečinskih goric je kmetijstvo manj intenzivno, tudi urbanih elementov je na tem območju manj. Gre za prehodno območje med bolj urbanim in bolj agrarnim delom Svečinskih goric.

Čeprav so demografski procesi na območju negativni, so demografske razmere (zaenkrat) stabilne in niso nič slabše kot na drugih delih podeželja. Težavnejše so razmere v okolju in s tem povezano tveganje za naravne nesreče, predvsem nalive s točo in sušo.

Slika 14: Novo naselje stanovanjskih hiš v JV delu Svečinskih goric, ki je del obmestja Maribora.

Foto: Vladimir Drozg, avgust 2018.

Literatura

Šilih, F., 1980: Geografski elementi preobrazbe Slovenskih goric v mariborski občini. Magistrska naloga. Univerza Edvarda Kardelja, Ljubljana.

Klemenčič, M. M., 2006: Teoretski pogled na razvojne strukture slovenskega podeželja. V: DELA 25. Ljubljana, 159 – 171

Perko, D., Orožen Adamič, M. (ur.) 1998: Slovenija, pokrajina in ljudje. Mladinska knjiga. Ljubljana.

Sušnik, A., Gregorič, G., 2017: Kmetijska suša v 21. stoletju v Sloveniji. 28. Mišičev vodarski dan 2017, str. 37-44, Maribor.

Medmrežje 1:

http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/voda/metodologija_dolocanja_obmocij.pdf

Medmrežje 2: [http://www.gi-](http://www.gi-zrmk.si/media/uploads/public/_custom/novice/Plazovi_Naravne_Nesrece_Ribicic.pdf)

[zrmk.si/media/uploads/public/_custom/novice/Plazovi_Naravne_Nesrece_Ribicic.pdf](http://www.gi-zrmk.si/media/uploads/public/_custom/novice/Plazovi_Naravne_Nesrece_Ribicic.pdf)

Medmrežje 3: <http://www.zevs.si/index.php/vremelov/256-hp-supercelica-na-obmocju-maribora-8-7-2015>

Medmrežje

4: [http://www.arsktrp.gov.si/fileadmin/arsktrp.gov.si/pageuploads/.../2014/Program \(Program odprave posledic škode v kmetijstvu zaradi suše leta 2013\)](http://www.arsktrp.gov.si/fileadmin/arsktrp.gov.si/pageuploads/.../2014/Program%20odprave%20posledic%20škode%20v%20kmetijstvu%20zaradi%20suše%20leta%202013)

Medmrežje 5: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (delovno aktivno prebivalstvo)

Medmrežje

6: <http://meteo.arso.gov.si/met/sl/app/webmet/#webmet==8Sdwx2bhR2cv0WZ0V2bvEGcw9ydIJWbIR3LwVnaz9SYtVmYh9icIFGbt9SaulGdugXbsx3cs9mdl5WahxXYyNGapZXZ8tHZv1WYp5mOnMHbvZXZulWYnwCchJXYtVGdIJnOn0UQQdSf>

Medmrežje 7: http://www.toti-las.si/wp-content/uploads/2016/02/Obrazec_SLR-DOPOLNITVE-26.09.2016.pdf

Medmrežje 8: <http://www.meteo.si/uploads/meteo/app/inca/?par=si0zm> (8.7.2015)

Medmrežje 9: <http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=208237> (15.5.2018)

Medmrežje 10: <http://rkg.gov.si/GERK/> (15.5.2018)

Medmrežje 11: <http://www.kungota.si/aktualno.aspx> (15.6.2018).

Medmrežje 12: <https://www.soncek.org/centri/center-soncek-vrtice/>

RURAL AREA OF SVEČINSKE GORICE – SOME CHARACTERISTICS

Summary

The purpose of this text is the geographical representation of Svečinske gorice hills, which is based on the current and new contents of the landscape. We selected six thematic sections: the chapter on natural disasters showed the risks to which the area under consideration was exposed. The greatest risk are floods, avalanches, drought and storm hazards. Due to the systematic display, we showed social and demographic situation about the area. They show that, as in the case of the countryside in general, the population in Svečinske gorice is decreasing while getting older as well. The part of the area, where the suburbanization influence of Maribor extends to, is demographically more stable.

In the next chapter, we showed the changing of the cultural landscape. We compared the land use in 1824 and 2017 and found that the changes were not very large. The forest area increased, the volume of vineyards and orchards decreased, the built-up areas increased, and untreated agricultural land appeared. Otherwise, the basic pattern of land use has not changed. There are more extensive changes in the peysage of the laang. nisandscape as such. The network of intensive crops, vineyards "on the wire", large plots planted with one culture only, large farm buildings, numerous new residential buildings, new activities in the countryside (training centre for horseback riding, ecological island for collection of waste), bicycle routes and similar, talk about the new life and the new economic orientation of the area.

We analysed the economic activities and supplementary activities on farms. Even for Svečinske gorice hills, there is a significant increase in service activities, but there are little employment possibilities, although the number of activities is increasing. New activities are emerging, mostly related to tourism and leisure (for example, recreational facilities). Most of the active population migrate to Maribor every day. An important economic activity is agriculture, in particular wine production and fruit growing activities. The number of farm households are decreasing, but the number of market-oriented farms is growing. Among complementary activities on farms, the production and processing of foods prevails, which is related to the tourist function of the area. The next regional content is the quality of the living environment or the accessibility to activities designed to meet the needs of the population. In the area there are only basic activities that do not satisfy the needs of people with an urban way of life. In this respect, the area is linked to the nearby regional centre. In the last chapter we deal with the phenomenon of the nearby border. Proximity to the border has long been marked as a negative phenomenon. Today we estimate it has several positive effects. One of them is tourism and the related development of catering activity, recreational areas and the possibility for locals to find employment in places on the other side of the border.

The hills of Svečinske gorice are a mix of agrarian and urban. The concentration of both features is the element of the regional differentiation. In eastern and south-eastern part of Svečinske gorice, urban elements dominate over agrarian, while in the northern and western part, the more pronounced is the agrarian landscape.